

enlaire. Cuervo havia cregut que *pesebre* 'naixement' era un catalanisme a Amèrica del Sud; en canvi AROSENBLAT (*Buenas y Malas Palabras*, s. v., i en l'opuscle *Temas Navideños*, Caracas, 1973, 35-41), creu que és d'origen portuguès, on el troba ell des del S. XVI (en quina acc.?), i reconeixent que el gran segle del pessebrisme portuguès és el XVIII: d'altra banda entenc que la forma usada a Portugal és *presepe* o *presépio*, ço que ja constitueix una objecció.

Per altra banda, segons les cites de l'estimat collega Claveria, *Hispr* xxvii, 1959, 356, i G. M. Foster, quan Carles III, el 1759 deixà el tron de Nàpols per pendre el d'Espanya, encarregà a artistes valencians una col·lecció de figures de pessebre per al seu fill, i des de llavors s'estendria per Espanya; notem, també (ib., p. 39), que hi ha un conegut pessebrista murcià Fco. Salzillo, en el S. XVIII o XIX. En conjunt, doncs, continua semblant que el pessebre nadalenc ve del castellà o bé de l'apitxat valencià. Veg. més en l'article PESEBRE del DECH. Del mot llatí vingué el basc *guip. trisipu* «crèche» (cf. Azkue; i Mitxelena, *Fon. Hi. Vca.*, 258). Dubto que existeixi un *pebrés* 'menjadora de xais', citat per Krüger, *Hochpyr.*, A, 1, 99, car seria propi de Tor de Vall Ferrera, i jo no conec res d'això, no sols en aquesta vall, que tinc tan ben estudiada, sinó tampoc d'enlloc del Pallars.

DERIV.: *Pessebrista; pessebrisme. Pesebrada. Pesebrera. Pesebret. Pesebril. Pesebró.*

1 És l'únic text antic d'aquest mot, del qual no ens consta que sigui valencià, però tampoc no consta el contrari i fins cal dir que hi ha mots que autoritzarien tots dos supòsits. Altament el traductor coneixent l'ús en els citats textos valencians, pogué trobar oportú d'usar aquí el mot en català pel fet que hi havia *praesepe* en el seu original llatí. En tot cas no fem cas de la grafia en *-ss-*, car el publicador declara haver «regularitzat» la grafia *s/ss/ç*.

Pesent, V. pesar

PÈSOL, del ll. PĪSŪLUM diminutiu de PĪSUM id. □ 1.ª doc.: 1249, Lleuda de Cotlliure.

Segons la qual, la *esmina de pèsols* pagava «8 diners e mealla» (entremig de les *lentiyles*, de *faves* i de *vesses*, que pagaven igual, i la de *civada*, 4 drs. e m^a). El dicc. de Jacme Marc (1371) inclou *pésol* en qualitat de «rim sens par», entremig de *estrigol* i *Aristòtil* (§ 1651); JnEsteve: «*pesols: pisos*» (*pisso* err. tip.); «*pésol*, legum: ervilia», Busa-N. 1507 (E-II-5.33); «*favves* ---; *pèsols: pisum; lletilla* ---», OPou (*TbPu.*, 325). Les *Memòries d'Agricultura* de la Junta de Comerç (v, 1817, p.3), inclouen entre els «legums grossos»: «*pèsols* comuns que se enfilan (=guisantes comunes que se engraman); *p. nanos* que no se enfilan --- *tapissots* 1 o abundàncies (arvejo), moreus ---».

Fins avui segueix essent d'ús general, amb les pronúncies dialectals normals *pézul* cat. or., *pézol* val. i cat. occid.: així fins al capdamunt del Pall. (Tavascan i Àreu de Vall Ferrera, 1933-4, *pézul* Tor, 1932), *pézu* ross. Com a conseqüència de l'ús preferent en plural,

va aparèixer localment una variant dissimilada *péols*, d'on avui *pègols* en el Conflent i *pévols* a Tremp. Fora d'això el mot no ha tingut altre concurrent que *xitxero*, propi de Mall. [Gram. de Tomàs Forteza], si bé no de tota l'Illa: els DFgra., DAMen. i DAG. no el registren, sinó *pésol* (pron. amb *s*, segons DFgra. i AlcM, com és d'esperar): segons les dades d'AlcM *xitxero* és la forma de la meitat oriental. V. l'article XITXERO.

A l'extrem Nordest i en la zona llenguadociana contigua (des de Vingrau) hi ha una variant *pézek* (pl. *pézis*) que ve d'un anterior *pese* (amb *-k* secundari, com *ràvec* 'rave' etc.), resultant d'un encreuament de PIS(UL)UM amb CICEREM. Paral·lelament encreuat amb la forma moss. *xitxero: pitxo* en dos pobles del centre de Mall. (DAG.). També a Porreres (1964).

Pel SO., la forma catalana es va propagar als parlars castellans: murc. *pésol* (GaSoriano), Almeria *pésul*, o amb repercussió de la líquida: andal. or. i murc. *présul*, *présol* (AlcVenceslada), veg. DECH III, 275b16ss. i nota 4.

DERIV.: *Pesolina* [*pezolina*], DAG, segons Soler Godes i J. G. M. (1956) seria la «llavor de cànem» a CastPna.; jo en vaig veure a Fondegulla (1961) no prou bé per assegurar res, però tenia l'aspecte d'un faratge semblant a la trepadella. *Pesoli; pesolar; pesoliner. Pesolar. Pesolada. Pesoler.*

1 És la documentació més antiga d'aquest nom, després recollit per Lab. 1840 com a nom d'una «espècie de veça o pèsol petit» i algun altre dicc. (no és conegut en castellà una forma local *tapizote* que ha usat algun català); el DAG. el troba també en una llista del Butll. Assoc. Exc. Cat. 1885, 113. No havent d'haver-hi altra ocasió d'ocupar-nos-en, ens limitarem a preguntar-nos si podria ser metàtesi d'un **pissaptot* derivat del mossàrab *pissabt, biššaut* en el nostre Abenbeclarīš (1106), provinent de PISUM SAPIDUM, i del qual vénen els arag. *bisalte, bisalto*, cast. dial. *bisán*, cast. GUISANTE, i altres variants que he aplegat en el DCEC/DECH, s. v.: diminutiu català o bé d'un plural àrab **pisabtāt* amb velarització de la *ā* darrere l'emfàtica. Metàtesi provocada per influència dels parònims *tirabec* i *tramús*.

Pesombre, V. pes Pesquer, pesquera, pesquerell, pesqueria, + pesquilla, pesquina, pesquinar, pesquis, V. peix Pesquissa, pesquissar, castellanismes intolerables (per *recerca, indagació, esbrinar*)

PESSARI, pres del ll. *pessarium*, gr. πεισάριον, diminutiu de πεισός id. □ 1.ª doc.: 1868, SLiCosta.

Pessebre, pessebrista, -brisme, V. pesebre Pesseta, pesseter, pessetó, V. pesso (PESAR)

PESSIGAR, forma germana de l'it. *pizzicare*, romanes *piŋgà* i *piçà* i oc. *peussugar*, id.; mots de creació expressiva, d'una arrel PITSIK-, PITSK-, que expressen la